

ACTES DEL XXè CONGRÉS D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA CATALANA. Vic. Juny 2018

L'ENDOGÀMIA PROFESSIONAL ENTRE FAMÍLIES DE SANITARIS A LA CATALUNYA CENTRAL (SEGLES XVII-XIX)

PUJOL i ROS, Joan

Acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya

RESUM: En aquest treball presentem d'una manera abreujada tot un seguit de genealogies de sanitaris que van exercir a la Catalunya Central entre els segles XVII i XIX. Es complementa amb una sèrie d'arbres genealògics de diferents famílies que il·lustra d'una forma més gràfica l'estudi.

Paraules clau: Endogàmia professional. Nissagues de sanitaris. Relacions de parentiu. Catalunya Central. Sanitat segles XVII-XIX.

RESUMEN: En este trabajo presentamos de una forma abreviada una serie de genealogías de sanitarios que ejercieron en la Catalunya Central entre los siglos XVII y XIX. Se acompaña el estudio con la publicación de árboles genealógicos de diferentes familias que ilustra de una forma más gráfica el tema del estudio.

Palabras clave: Endogámia professional. Genealogias de sanitarios. Relaciones de parentesco. Catalunya Central. Sanidad siglos XVII-XIX.

INTRODUCCIÓ

L'endogàmia professional no és un tema exclusiu de les professions sanitàries. La influència gremial, als segles XVII, XVIII i fins a la primera meitat del segle XIX, es manifestava en tots els seus aspectes. A més a més de l'advocació al sant, el gremi tenia com a objectiu mantenir un nivell de preus i una bona qualitat de serveis, així com examinar els aspirants. Aquest corporativisme professional no tan sols valia per als sanitaris de Barcelona, sinó també per a totes aquelles poblacions on hi havia un gremi semblant (Girona, Lleida, Tarragona, Tortosa, Cervera, Vic i Manresa). Això afavoria les relacions matrimonials entre membres de diferents famílies, amb la finalitat de mantenir els interessos econòmics, socials i moltes vegades polítics de l'època que, per sobre de tot, calia preservar. Amb la creació dels Reials Col·legis, aquest fet va continuar existint; era freqüent veure professors casats amb filles de figures destacades de la sanitat del seu temps. També s'observen emparentaments de famílies de sanitaris, on l'àrea d'influència de l'exercici professional era molt proper, com l'exemple que presentem de la Catalunya Central. Altres vegades, l'origen d'algun membre de la nissaga influïa en el matrimoni entre un jove sanitari i la filla d'una família establerta, des de feia anys, en una altra població. Els matrimonis entre famílies de doctors en medicina, metges, cirurgians, apotecaris, adroguers i candelers de cera són, entre d'altres, l'exemple que presentem en aquest treball, on es vol donar una visió general de les relacions de parentiu entre nissagues de sanitaris a la Catalunya Central.

LA FAMÍLIA DENCÀS

Durant els segles XVII i XVIII, els protagonistes de la sanitat a la vila de Gironella (el Berguedà), van ser la família Dencàs. Oriünds d'Occitània, concretament del bisbat de Condom, com d'altres sanitaris d'aquesta època van establir-se per pobles i viles de la comarca. Entre els Dencàs, trobem documentats, en diferents generacions, vuit cirurgians i un metge que van exercir a Gironella. El primer cirurgià de qui tenim notícia, va ser Arnau Dencàs «serurgià del Regne de Fransa», documentat a mitjans del segle XVII. També el primer metge documentat a la vila, va ser de la família Dencàs, que va exercir a l'últim vicenni del segle

XVIII. A partir de l'any 1839, data de la mort de Joan Dencàs i Comas, darrer membre de la nissaga, no tornem a trobar el cognom Dencàs a Gironella. Sembla que la família va continuar exercint la cirurgia a les poblacions de Santpedor i Súria (el Bages).

LA FAMÍLIA CANTALLOPS

A finals del segle XVIII i començaments del XIX, va establir-se a Gironella el metge Joan Cantallops i Montañà, el sisè d'una saga de metges originaris de la població veïna d'Olvan, que va donar professionals que van exercir en diferents poblacions del Berguedà. Com en el cas de la família Dencàs, tampoc hem trobat cap emparentament amb altres famílies de sanitaris de la comarca.

LA FAMÍLIA SASTRE-CASAS-DEVESA

Ja ben entrada la segona meitat del segle XVIII, la família Casas, oriünda de Barcelona, s'estableixen a la vila de Casserres. El primer membre d'aquesta nissaga, el trobem documentat l'any 1768: a Ignasi Casas i Vaixeras, doctor en Medicina, li va néixer una filla a la població berguedana de Casserres. A partir d'aquest moment, podem documentar a la vila fins a quatre generacions de metges d'aquesta família.

Ignasi Casas i Vaixeras, va maridar, l'any 1767, amb Maria Teresa Canals i de Morató, filla de l'apotecari de Berga, Jaume Canals i Segalés, que era cunyat del doctor en medicina, Josep Sastre. Jaume Canals i Segalés i Josep Sastre, estaven casats amb dues filles del doctor en medicina de Moià (el Moianès), Jaume de Morató. Amb aquest matrimoni, s'estableix una relació de parentiu entre les famílies Casas, Morató i Sastre.

A principis del segle XIX, un fill d'Ignasi Casas i Vaixeras, s'emparenta amb la família Devesa, metges originaris de Manlleu (Osona), i s'inicia una altra branca familiar. Per tant, a mitjan segle XIX trobem membres de la família Casas que exerceixen la medicina a Casserres i d'altres que ho fan a Vic, on a partir del matrimoni Casas-Devesa, s'havien establert.

LA FAMÍLIA CLARÍS-GUIX-SASTRE

Ja des de la primera meitat del segle XVII, a Berga hi trobem establerta la família Clarís, que exercien la professió d'adroguers.

Una filla de Francesc Clarís, va maridar amb el doctor en medicina Joan Guix, iniciant una nova genealogia de sanitaris, els Guix i Clarís, mentre que el seu germà, Joan Clarís exercia la medicina a la vila de Berga. Eulàlia Clarís, en quedar vídua, va casar-se en segones núpcies amb el mestre cirurgià, Francesc Maisonada.

A finals del segle XVII, un fill del doctor en medicina, Joan Guix va casar-se amb la filla de l'adroguer de Berga, Joan Vilardaga, mentre que la seva germana, Eulàlia Guix va maridar amb l'adroguer de Berga Climent Sastre.

D'aquest matrimoni, van néixer l'apotecari Climent Sastre i Guix i el doctor en medicina Cristòfol Sastre i Guix que, en morir, l'any 1769, acabaria la genealogia de sanitaris d'aquesta família.

LA FAMÍLIA CAVALLER-MAGRET-NIUBÒ

Pau Niubò i Alsina, apotecari de Casserres, és el primer sanitari de la família de qui tenim notícia. Una filla seva es va casar amb l'apotecari Climent Gavarrós i Carbonell, originari de la parròquia de Santa Eulàlia de Pardines, sufragània de Prats de Lluçanès (Osona), i va continuar la professió del seu sogre a la vila de Casserres. A mitjans del segle XVIII, un altre membre d'aquesta família, Francesc Niubò i Canudes, doctor en Medicina, va iniciar una saga de metges i cirurgians que van exercir a Casserres fins a finals del segle XIX. Una filla seva, Maria, va casar-se amb el cirurgià de Gironella Ramon Canudes i Casòliva. Ja al segle XIX, entre d'altres, van exercir a Casserres els fills de Francesc Niubò i Canudes: Pau i Jaume Niubò i Riba, practicaven la medicina, mentre que el seu germà, Josep Niubò i Riba, era cirurgià.

La família Cavaller va establir-se a Casserres a finals del segle XVII. El primer cirurgià de qui tenim notícia és Josep Cavaller, que va morir a Casserres l'any 1730. A partir d'aquest moment, i fins a finals del segle XVIII, trobem documentats, en diferents generacions, fins a quatre cirurgians d'aquesta família exercint la cirurgia a Casserres. Un fill de Josep Cavaller, va casar-se amb la germana del cirurgià, Miquel Magret, emparentant-se així les dues famílies.

La família Magret, originaris de Sant Feliu Sasserra (el Bages), va establir-se a Casserres a mitjans del segle XVIII, molt probablement a partir del matrimoni de Miquel Magret, cirurgià, amb Rosa Planassogas, filla del notari Salvador Planassogas. També, com ja hem dit anteriorment, una altre filla seva, Manuela, va casar-se amb el cirurgià de Casserres, Josep Cavaller i Coll. A més, un altre membre d'aquesta família, Salvador Magret i Planassogas, va casar-se amb Maria Niubò i Canudes, cosina del doctor en medicina de Casserres, Francesc

Niubò i Canudes, emparentant les dues famílies. De la família Magret, hem pogut documentar tres generacions de cirurgians que exercien a la vila de Casserres.

LA FAMÍLIA BONELLS-PASCUAL-PEIX-LAPEYRA

Francesc Bonells, doctor en medicina, havia nascut a Berga (el Berguedà), on la seva família estava establerta com a mínim, des de finals del segle XVII. Casat amb la filla del cirurgià de la Pobla de Lillet, Josep Peix, exerceix professionalment a Olost (Osona), on li neixen dos dels seus fills, Jaume i Manuel.

Manuel Bonells i Peix, va casar-se amb Teresa Pascual i Campo, filla del doctor en Medicina de Sallent Francesc Pascual i germana dels metges Antoni i Josep Pascual i Campo. El matrimoni s'establí a la població veïna de Borredà (Berguedà), on els trobem documentats entre 1772 i 1813. En aquesta població berguedana van néixer dos dels seus fills: Josep Bonells i Pascual i una germana, que maridarà amb el cirurgià Cosme Lapeyra, fill de Pere Joan Lapeyra, cirurgià establert a Alpens (Osona). Amb aquest matrimoni es crea una relació de parentiu entre la família Lapeyra i la família Bonells.

Antoni Pascual i Campo va casar-se amb Maria Solà; d'aquest matrimoni va néixer l'apotecari d'Olost (Osona) Antoni Pascual i Solà, casat amb Froilana Herbada i Velasco. Jaume Bonells i Peix, estudià medicina a Cervera i, després de doctorar-se, va guanyar per oposició una plaça a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Bonells inicià, a partir d'aquest moment, una gran labor científica a Catalunya i el seu contacte amb el Berguedà i la comarca d'Osona es va limitar a l'aspecte familiar. A cavall entre Madrid i Barcelona, va realitzar una gran tasca mediatadora des de la Cort. La seva posició privilegiada de metge de cambra dels Ducs d'Alba va possibilitar tot un seguit de relacions que, de ben segur, van afavorir els interessos corporatius catalans. Entre els interlocutors de Bonells a Madrid, cal destacar a Miquel Bernades i Mainader, que fou qui propicià el viatge de Jaume Bonells a la Cort. Miquel Bernades va néixer a Puigcerdà (la Cerdanya) i va maridar amb una filla de l'apotecari de Berga, Francesc Claris. També una filla de Jaume Bonells, va casar-se amb Rafael Costa de Quintana, catedràtic del Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona. Aquesta unió matrimonial, fruit del prestigi de Bonells, pretenia assegurar, molt probablement, el nivell social, econòmic i professional de la família.

LA FAMÍLIA STORCH-JUNQUET-DESUMBILA

Troblem la família Storch establerta a Nauja (l'Alta Cerdanya), a principis del segle XVII. Isidre Storch i Abel, cirurgià, està establert a Berga a la primera meitat del segle XVII, després de maridar amb una filla del cirurgià de Gironella, Jacint de Oleran i de Bicuna. A partir d'aquest moment la família crearà un teixit social a Berga, fruit de diverses unions matrimonials amb sanitaris de la comarca i de fora, que li reportarà un gran prestigi social i professional, convertint-se en una de les nissagues de sanitaris més importants de la seva època.

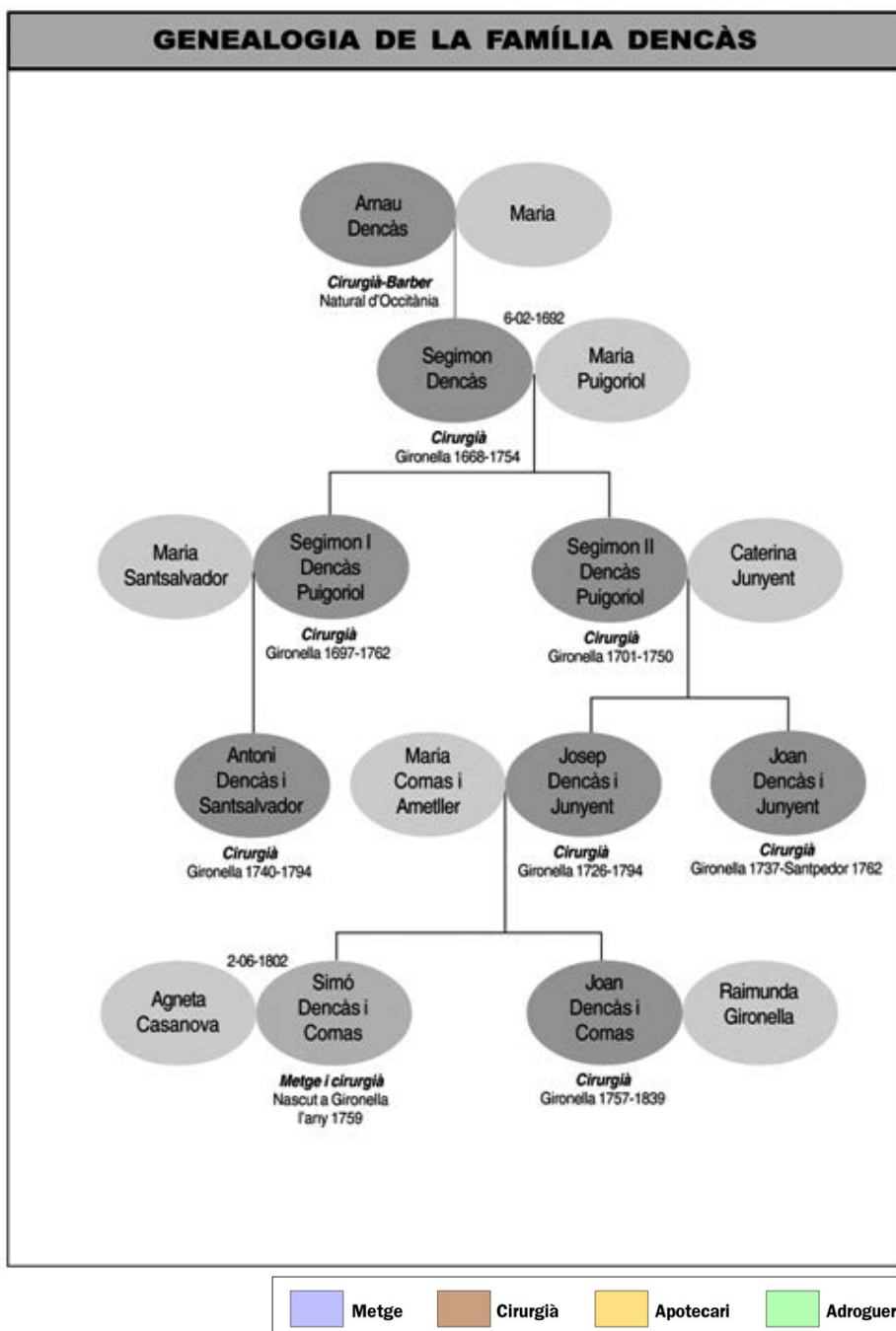
El matrimoni Storch i de Oleran va tenir cinc fills: Isidre, Francesc, Manuel i Tomàs, tots cirurgians, i Bonaventura, fills de Berga. Bonaventura Storch i de Oleran, va maridar amb Tomàs Junquet i Brusi, cirurgià de Prats de Molló (el Vallespir), iniciant una altra nissaga de sanitaris a Berga: els Junquet i Storch. D'aquest matrimoni van néixer dos cirurgians, Isidre i Tomàs Junquet i Storch. Una seva germana, Joana Junquet i Storch, va casar-se amb el cirurgià Francesc Desumbila i Panicot, emparentant-se així amb la família de cirurgians Desumbila, també originaris de Prats de Molló i que, molt probablement, ja es coneixien abans d'establir-se a Berga.

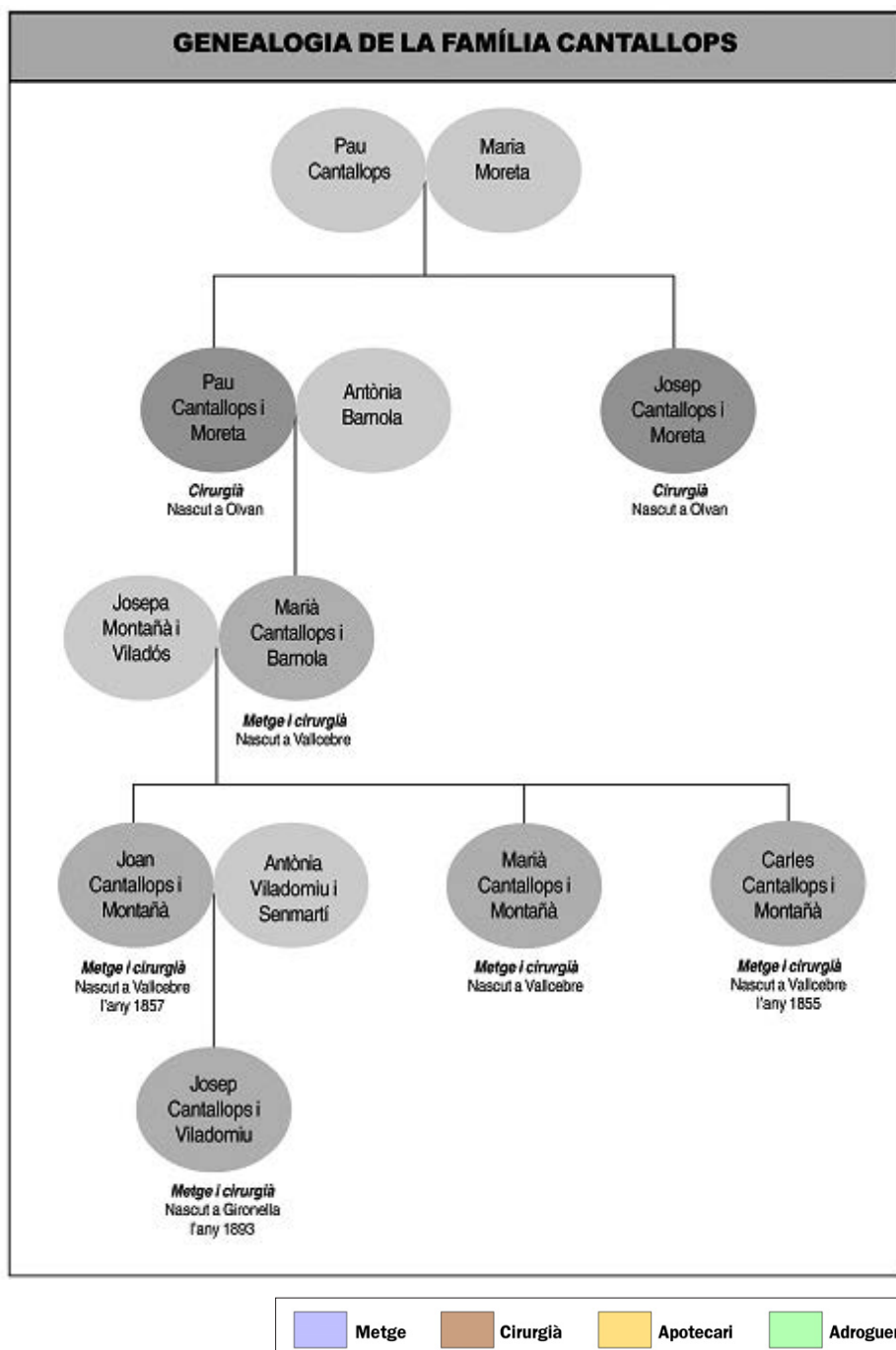
Un dels membres de la família Storch, Josep Storch i Pla, es convertirà en un berguedà il·lustre, mentre que una seva germana, Maria Storch i Pla, es casa amb el fill de l'apotecari de Berga, Antoni Sastre. D'aquest matrimoni, va néixer el metge militar, Antoni Sastre i Storch. Podem arribar a comptar fins a deu membres de la família Storch que estan emparentats amb sanitaris i que acabaran exercint les seves professions a Berga i comarca.

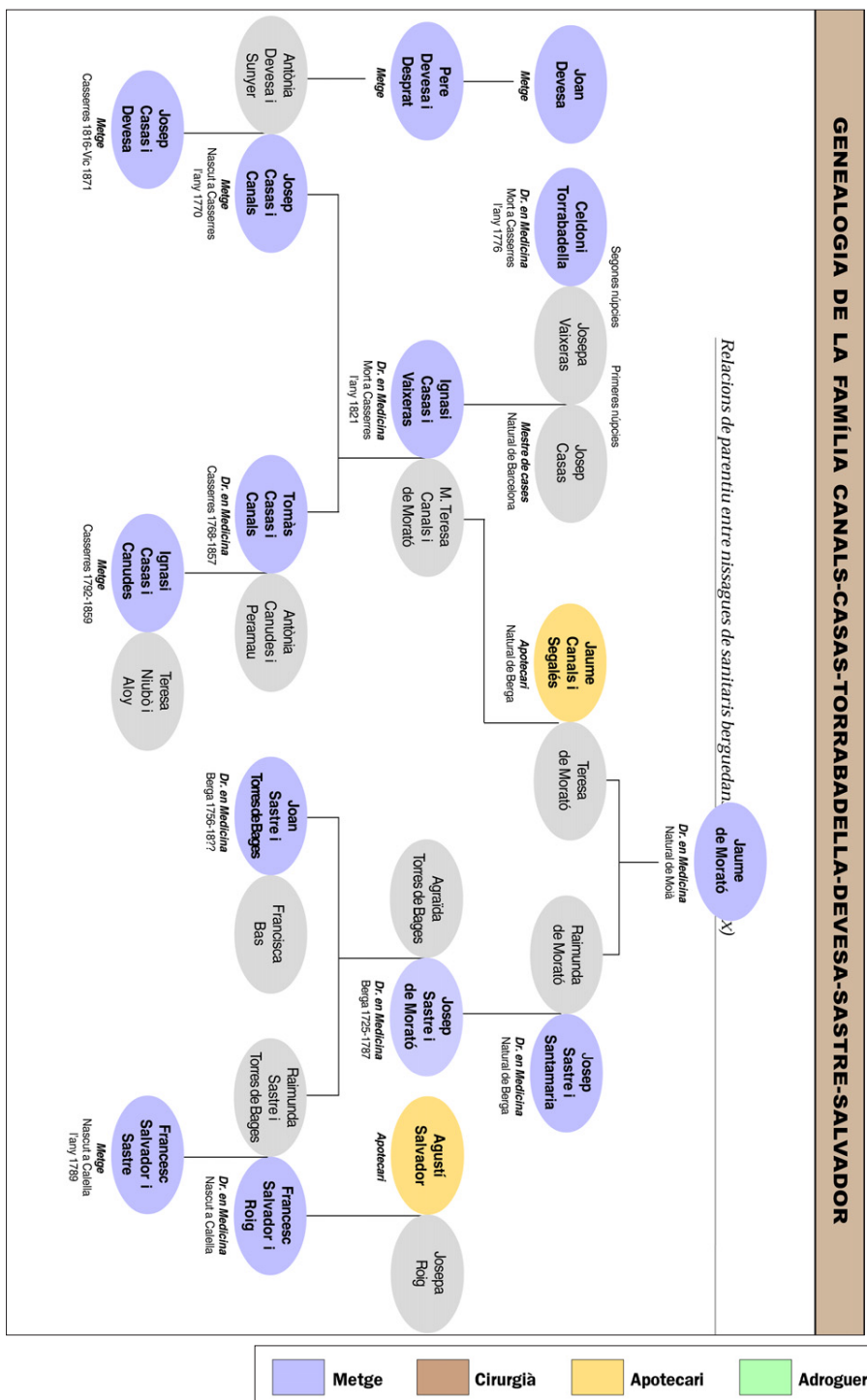
BIBLIOGRAFIA

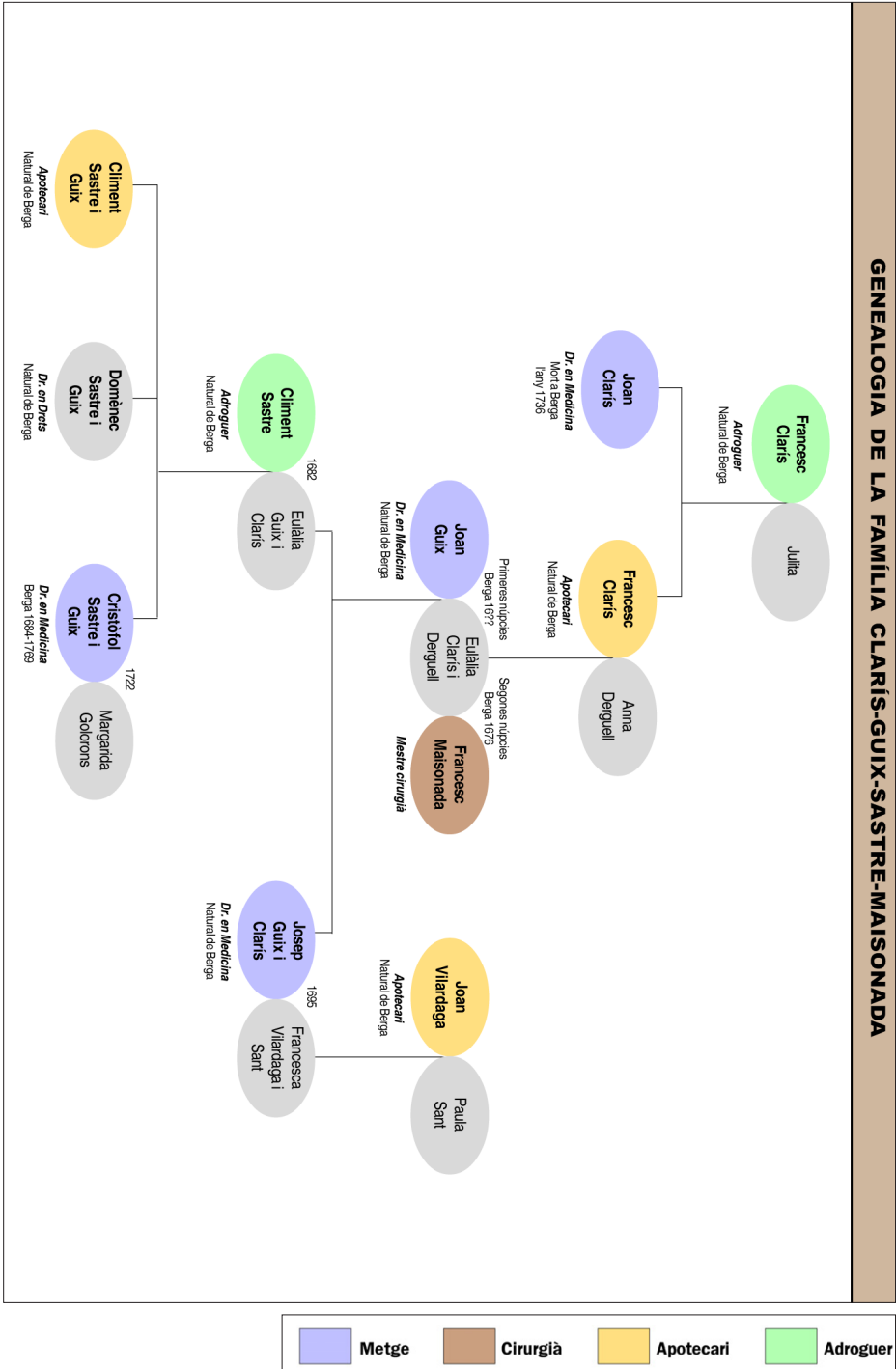
1. CALBET I CAMARASA, Josep M.; CORBELLÀ I CORBELLÀ, Jacint. Diccionari Biogràfic de Metges Catalans. Volum I, II i III. Barcelona. Ed. Fundació Salvador Vives Casajuana i Seminari Pere Mata de la Universitat de Barcelona, 1981-1983.
2. CAMPS, Ramon. Apunts o notes d'Història de la Vila de Casserres. Casserres. Ed. Ajuntament de Casserres, 1988.
3. CASALS, Ramon. La colònia Viladomiu Vell. Barcelona. Ed. CEDPI. Centre d'Estudis i Difusió del Patrimoni Industrial, 2002.
4. CORBELLÀ I CORBELLÀ, Jacint. Història de la Facultat de Medicina de Barcelona. 1843-1985. Barcelona. Ed. Fundació Uriach 1838, 1996.
5. CORBELLÀ, Jacint; SECULÍ, Josep. Nomina Academicorum 1770-1995. Barcelona. Ed. Promocions y Publicacions Universitaries, S.A., 1995.
6. COSTA, M. Dolors; FARRÀS, Jaume. Corpus Berguedà i Administradors. 1619-1987. Berga. Ed. Àmbit de Recerques del Berguedà, 1987.
7. FRANCÀS I PATSÍ, Angel. La Poble de Lillet. Història, costums i tradicions de la vall de Lillet (Berguedà). Barcelona. Ed. Columna-Albí, 1997.
8. GORINA, Núria. Josep Pascual i Campo. Una aportació desconeguda en la medicina catalana del set-cents. Barcelona. Ed. Fundació-Museu d'Història de la Medicina de Catalunya, 1991.
9. MARTÍNEZ VIDAL, Àlvar; PARDO TOMÁS, José. Un programa, dues acadèmies: Jaume Bonells i el foment de la medicina i de les ciències naturals a Barcelona (1766-1786) a NIETO-GALAN, Agustí; ROCA ROSELL, Antoni. La Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona als segles XVIII i XIX. Història, ciència i societat. Barcelona. Ed. Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica. 2000; 137-164.
10. PUJOL I ROS, Joan. Personal sanitari documentat a la parròquia de Santa Eulàlia de Berga entre els anys 1700 i 1725. Vè Congrès d'Història de la Medicina Catalana. Barcelona, 1988.

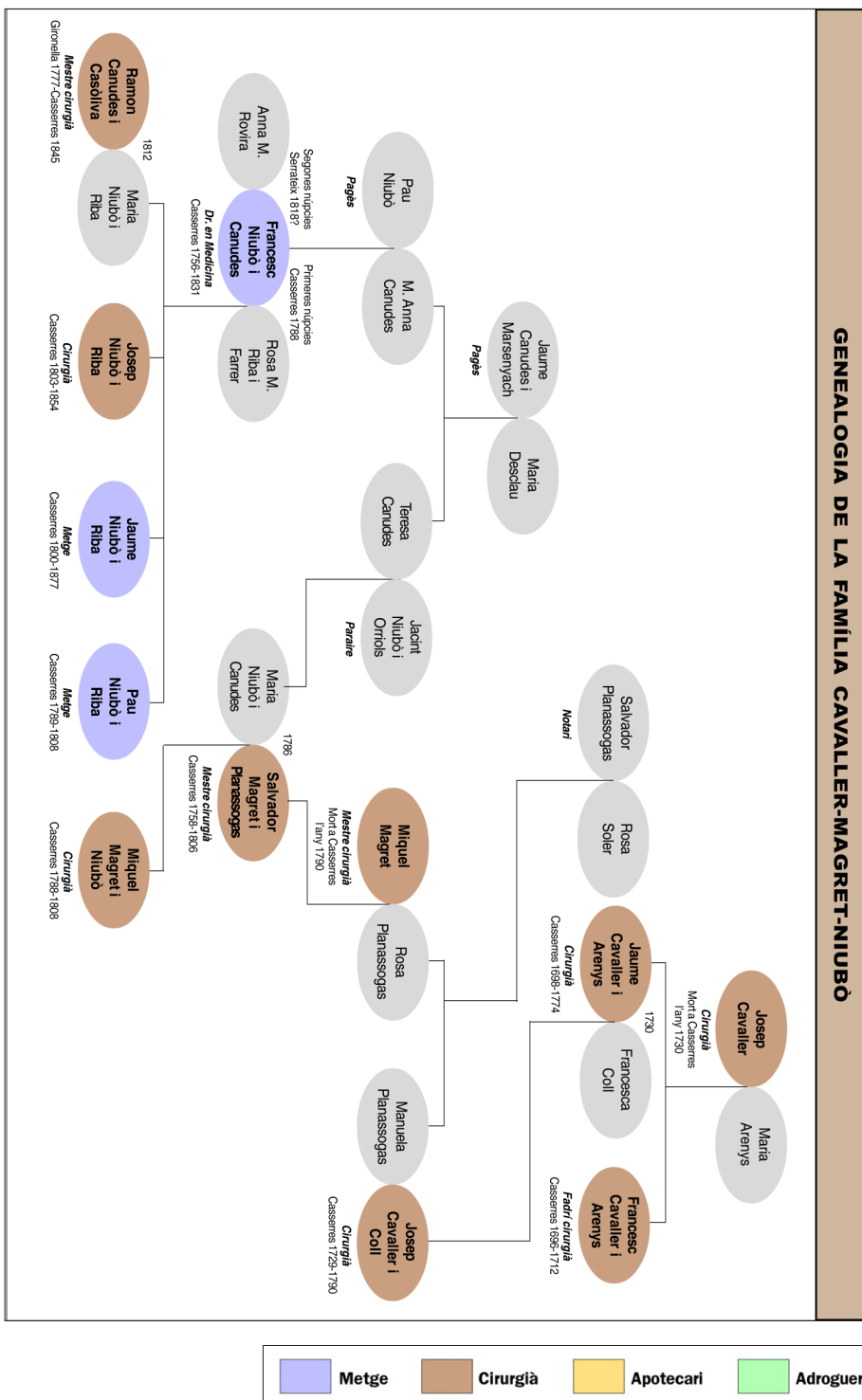
11. PUJOL I ROS, Joan. "Els Cantallops: metges i cirurgians" a El Vilatà. Revista del Berguedà. 1988; 63:25.
12. PUJOL I ROS, Joan. "Aspectes sanitaris de la vila de Gironella en el segle XVIII" a Gimbernat. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. 1990; 13: 201-214.
13. PUJOL I ROS, Joan. "L'epidèmia de febres malignes de l'any 1735 a la vila de Berga" a Gimbernat. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. 1991; 15: 227-236.
14. PUJOL I ROS, Joan. "Gironella a finals del segle XVIII segons un document de l'època" a El Vilatà. La Revista del Berguedà. 1991; 91.
15. PUJOL I ROS, Joan. Notes Biogràfiques de Metges i Cirurgians de la vila de Gironella (1668-1936). Gironella. Ed. Associació Cultural El Vilatà, 1992.
16. PUJOL I ROS, Joan; MONTAÑÀ I BUCHACA, Daniel. "Aspectes sanitaris de la vila de Gironella al segle XIX (De l'Arxiu Parroquial de Sta. Eulàlia de Gironella)" a Gimbernat. Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència. 1992; 18: 87-95.
17. VILARDELL I YNARAJA, Miquel. Aspectes sanitaris dels arxius parroquials de la comarca d'Osona: el Lluçanès (Segles XVI-XVII-XVIII). Tesi doctoral. Universitat de Barcelona, 1992.
18. Bona part de les dades del treball s'han obtingut del buidatge dels diferents arxius parroquials del Berguedà i de la comarca d'Osona

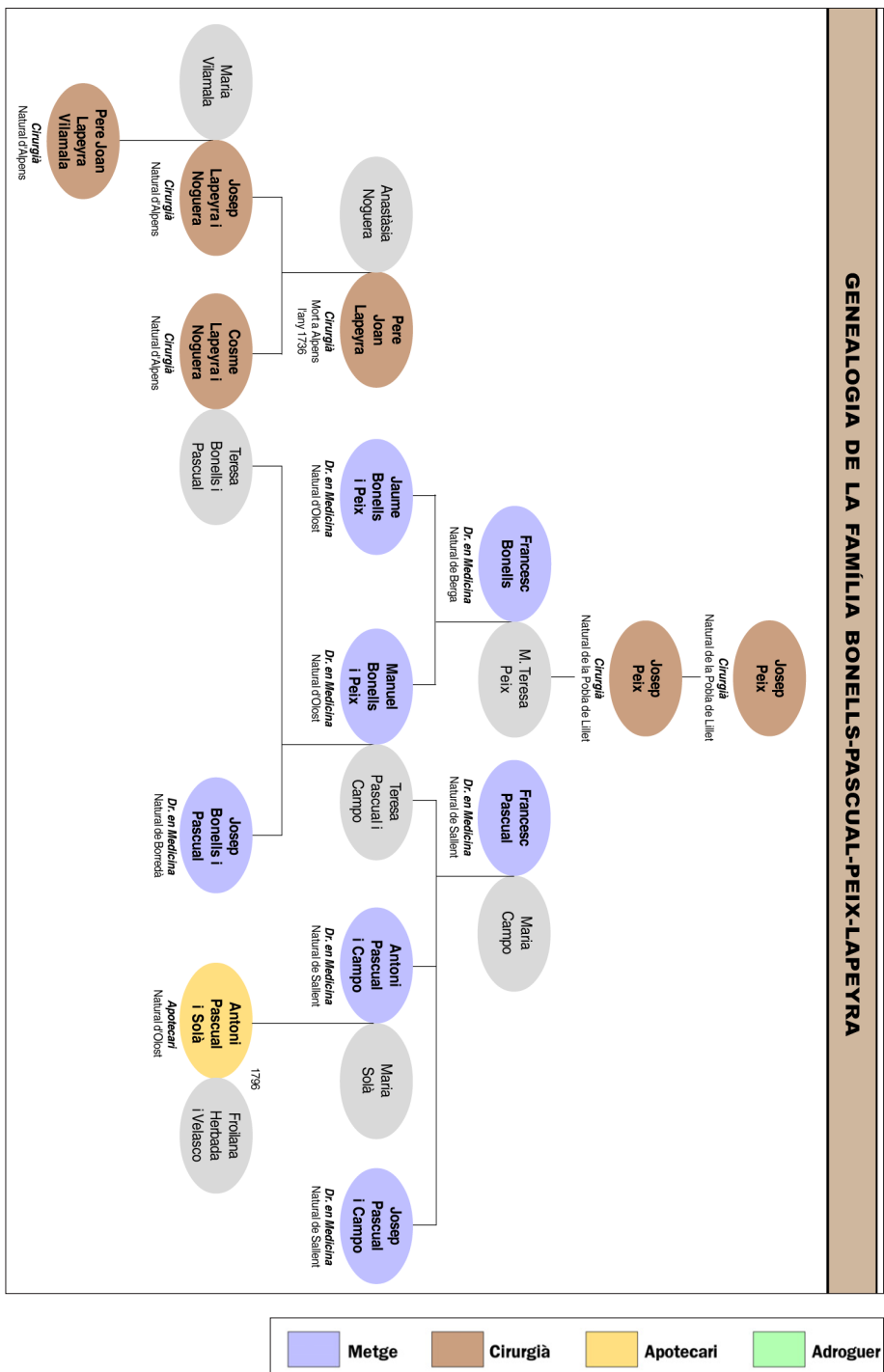

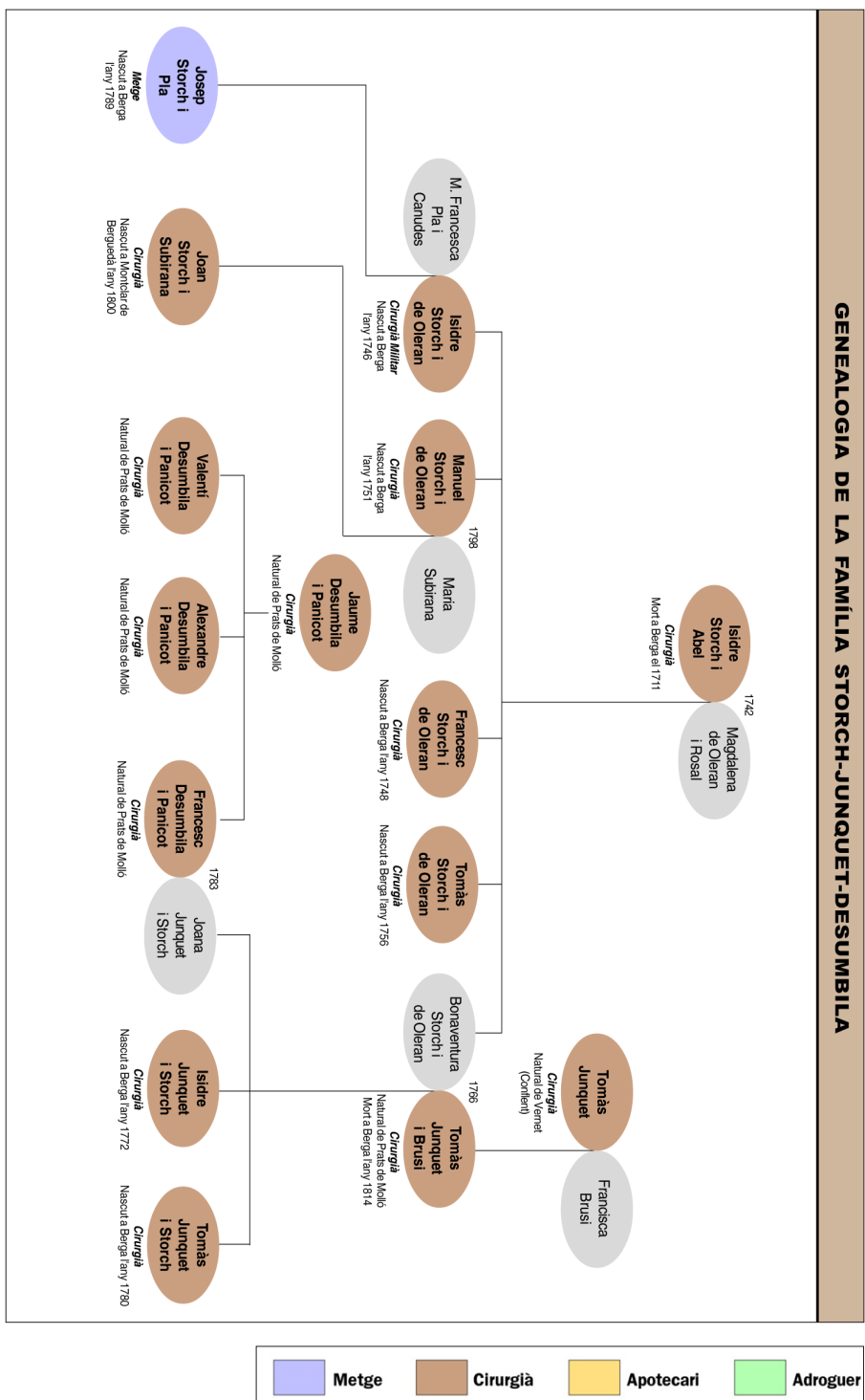

Josep Storch i Pla, catedràtic de la Universitat de Barcelona i membre de la Reial Acadèmia de Medicina, en una fotografia amb els seus nebots.